

1.3. Individualaus konstitucinio skundo įteisinimas ir pirmoji patirtis

Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos

Viešosios teisės institutas

Jolita Miliuvienė

El. paštas: jomiliuviene@stud.mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-19-01-03

Santrauka. Lietuvoje pasirinktas įtvirtinti riboto individualaus konstitucinio skundo modelis. Tai reiškia, kad individualių asmenų kreipimaisi į Konstitucinį Teismą prašant ištirti, ar jų teisės galimai pažeidęs įstatymas ar kitas teisės aktas neprieštarauja Konstitucijai, turi atitikti tam tikrus Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintus asmens prašymui keliamus reikalavimus. Ši nauja papildoma, o kai kuriais atvejais ir vienintelė veiksminga žmogaus teisių apsaugos priemonė užtikrina galimybę reikalauti, kad asmeniui tiesiogiai būtų taikomos Konstitucijos nuostatos. Individualaus konstitucinio skundo įteisinimas žymi naują konstitucinės raidos etapą Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: Konstitucija, Konstitucinis Teismas, individualus konstitucinis skundas, teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą, konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių apsauga.

Įvadas

2019 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojus Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių pakeitimo įstatymui²⁰ ir atitinkamiems Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimams²¹, Lietuvos teisinėje sistemoje buvo įtvirtintas naujas konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių gynimo instrumentas – individualus konstitucinis skundas. Iki įsigaliojant šiems teisės aktams, į Konstitucinį Teismą dėl jo kompetencijai priskirtų teisės aktų atitikties Konstitucijai turėjo teisę kreiptis Seimas, Seimo narių grupė (ne mažiau kaip 29 Seimo nariai), Vyriausybė, Respublikos Prezidentas ir teismai. Individualūs asmenys į Konstitucinį Teismą galėjo kreiptis tik netiesiogiai, t. y. per jų bylą nagrinėjančius bendrosios kompetencijos ar administracinius teismus. Įteisinusi individualaus konstitucinio skundo institutą, Lietuva prisijungė prie didžiosios daugumos Europos valstybių, kuriose veikia šis institutas.

Kol kas negausi, tačiau itin reikšminga Konstitucinio Teismo jurisprudencija sprendžiant individualių asmenų prašymų priimtinumą klausimus leidžia analizuoti naująsias Konstitucijos nuostatas, geriau suprasti jų prasmę ir jomis įtvirtintus reikalavimus individualių asmenų kreipimuisi į Konstitucinį Teismą. Neabejotinai minėtos Konstitucijos pataisos ir Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimai laikytini vienais svarbiausių Lietuvos teisinės sistemos pokyčių 2019 metais, o individualių asmenų skundams keliami konstituciniai reikalavimai – vienas aktualiausių klausimų ne tik piliečiams, bet ir teisininkų bendruomenei. Pažymėtina, kad per keturis 2019 metų mėnesius nuo individualaus konstitucinio skundo įtvirtinimo Konstituciniame Teisme gauta beveik šimtas tokių skundų; iki metų pabaigos Konstitucinis Teismas išsprendė 53 prašymų priimtinumą klausimą: priimta 50 Konstitucinio Teismo sprendimų atsisakyti nagrinėti prašymą, 2 sprendimai dėl prašymo grąžinimo pareiškėjui ir tik vienas prašymas priimtas nagrinėti Konstituciniame Teis-

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR, 2019-04-02, Nr. 5330.

²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo Nr. I-67 3, 13, 24, 28, 31, 32, 39, 40, 46, 48, 49, 53-1, 61, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 76, 84, 86, 88 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 67-1 ir 67-2 straipsniais įstatymas. TAR, 2019-07-26, 12391.

me.²² Įvertinus šiuos statistinius rodiklius, akivaizdu, kad reikalavimų individualaus konstitucinio skundo surašymui supratimas ir teisingas taikymas praktikoje itin aktualus.

Apie individualaus konstitucinio skundo institutą ir jo įtvirtinimo galimybes Lietuvos teisinėje sistemoje jau rašyta²³, tačiau iki šiol publikuoti mokslininkų tyrimai buvo labiau teorinio pobūdžio, analizės atliktos remiantis parengiamaisiais dokumentais, nesant realaus instituto ir jo veikimo praktikos.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių nuostatas, kuriomis reglamentuojamas individualaus konstitucinio skundo institutas, remiantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija ir jau suformuota tam tikra oficialiąją konstitucine doktrina atskleisti minėtų konstitucinių nuostatų prasmę, paaiškinti individualiam konstituciniam skundai keliamus Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintus reikalavimus bei kitus su tuo susijusius Konstitucinio Teismo veiklos pasikeitimus bei įvertinti individualaus konstitucinio skundo reikšmę Lietuvos teisės sistemai. Tyrimo objektas – Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimai bei Konstitucinio Teismo sprendimai dėl individualių asmenų prašymų priimtinumui. Siekiant išsikelti tikslo naudoti dokumentų analizės, lyginamosios analizės, sisteminis ir kiekybinės analizės metodai.

1.3.1. Konstituciniai reikalavimai individualių asmenų kreipimuisi į Konstitucinį Teismą

Pakeitus Konstitucijos 106 straipsnį, kuriuo reglamentuojama, kokie subjektai gali kreiptis į Konstitucinį Teismą, šio straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl 105 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų aktų, jeigu jų pagrindu priimtas sprendimas pažeidė šio asmens konstitucines teises ar laisves ir šis asmuo išnaudojo visas teisinės gynybos priemones. Minėtoje Konstitucijos nuostatoje nurodyta ir tai, kad šios teisės įgyvendinimo tvarką nustato Konstitucinio Teismo įstatymas. Kartu buvo pakeistas ir Konstitucijos 107 straipsnis, kurio 3 dalyje nustatyta, kad byloje pagal Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalyje nurodyto asmens kreipimąsi priimtas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, yra pagrindas įstatymo nustatyta tvarka atnaujinti procesą dėl pažeistų to asmens konstitucinių teisių ar laisvių įgyvendinimo.

Konstitucinis Teismas vienoje iš pirmų bylų, nagrinėtų po nuostatų, kuriomis įtvirtinta individualių asmenų teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą, išgaliojimo, pažymėjo, kad „individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimas Konstitucijoje nėra savitiksliis. Juo siekiama sudaryti galimybes veiksmingai apginti asmens konstitucines teises ar laisves, kurios galėjo būti pažeistos sprendimais, priimtais Konstitucijai prieštaraujančių teisės aktų (jų dalių) pagrindu“²⁴. Konstitucinis Teismas šiame nutarime taip pat pažymėjo, jog atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstituciją galimybė ginti pažeistas teises turi būti reali, Konstitucijoje įtvirtintas pagrindas atnaujinti procesą, kai Konstitucinis Teismas nusprendžia, kad ginčytas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, yra būtinas tam, kad, įgyvendinant asmens, kurio konstitucinės teisės ar laisvės yra pažeistos, teisę

22 Duomenys iki 2020 m. sausio 1 d.

23 Paminėtini Armanas Abramavičius, „Konstitucinio skundo samprata ir reikšmė konstitucinėje teisminėje kontrolėje“, *Jurisprudencija* 11, 101 (2007); Lina Beliūnienė, Žmogaus teisių apsaugos stiprinimas konstitucinio skundo institutu (Vilnius: Justitia, 2014); Dovilė Pūraitė-Andrikienė, „Individualus konstitucinis skundas kaip veiksmingas žmogaus teisių apsaugos ir konstitucionalizmo plėtros instrumentas“, *Teisė*, 96 (2015); Paulius Jurčys, „Ar jau laikas įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą?“ *Teisės žinios* 4, 12 (2005); Jonas Sakalauskas, „Individualus konstitucinis skundas. Diskusijos tęsiamos...“ *Teisės žinios* 5, 13 (2005); Viktorija Staugaitytė, „Konstitucinis skundas: Lenkijos Respublikos patirtis“, *Justitia* 1, 59 (2006).

24 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarimas. *TAR*, 2019-11-25, Nr. 18747.

kreiptis į teismą, Konstitucijai prieštaraujančio teisės akto (jo dalies) pagrindu priimtas sprendimas būtų peržiūrėtas, siekiant pašalinti asmens konstitucinių teisių ar laisvių pažeidimą ir (arba) atlyginti juo padarytą žalą.

1.3.1.1. *Individualaus asmens, galinčio kreiptis į Konstitucinį Teismą, samprata*

Analizuojant Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalies nuostatas, pirmiausia kyla klausimas, koks asmuo gali kreiptis į Konstitucinį Teismą ir ar iš tiesų šia teise gali pasinaudoti bet kuris asmuo, manantis, kad jo konstitucinės teisės ar laisvės buvo pažeistos.

Konstitucijoje įtvirtinta sąvoka „kiekvienas asmuo“ turėtų būti aiškinama kaip apimanti tiek fizinių, tiek juridinių (viešų ir privačių) asmenų teisę pateikti prašymą Konstituciniam Teismui. Ši konstitucinė teisė garantuojama kiekvienam asmeniui, patenkančiam į Lietuvos Respublikos jurisdikciją, nepriklausomai nuo jo turimos pilietybės, tad į Konstitucinį Teismą gali kreiptis ne tik Lietuvos Respublikos piliečiai, bet ir užsieniečiai ar asmenys be pilietybės, taip pat viešosios įstaigos, asociacijos, uždarnosios akcinės bendrovės ir kt. Bet tam, kad asmens, kuris kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašymas būtų priimtas nagrinėti ir Konstitucinis Teismas priimtų atitinkamą sprendimą, turi būti tenkinamos *tam tikros sąlygos*, nustatytos Konstitucijos 106 straipsnyje ir detalizuotos Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatomis. Jas išanalizavus, tampa akivaizdu, kad į Konstitucinį Teismą su individualiu konstituciniu skundu asmuo gali kreiptis ne dėl bet kokių teisės aktų, ne bet kada ir ne su bet kaip surašytu prašymu.

1.3.1.2. *Teisės aktai, kurių konstitucingumą individualūs asmenys gali ginčyti Konstituciniame Teisme*

Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalyje apibrėžta individualių asmenų kreipimosi į Konstitucinį Teismą apimtis: asmenys į Konstitucinį Teismą gali kreiptis dėl visų Konstitucinio Teismo kompetencijai priskirtų tirti Konstitucijos 105 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų aktų – įstatymų ir kitų Seimo priimtų teisės aktų, Vyriausybės aktų ir Respublikos Prezidento aktų – konstitucingumo. Atsižvelgęs į tai, Konstitucinis Teismas, sprenddamas dėl pirmųjų individualių asmenų prašymų priimtumo, netruko pabrėžti, kad pagal Konstituciją jis nesprendžia dėl jokių kitų jo kompetencijai nepriskirtų teisės aktų konstitucingumo. Pirmiausia tai reiškia, kad Konstitucinis Teismas nenagrinėja, ar kitų teismų sprendimai neprieštarauja Konstitucijai ir (ar) įstatymams, taip pat neturi įgaliojimų dar kartą peržiūrėti teismų išnagrinėtų bylų ir panaikinti (pakeisti) teismų sprendimų²⁵, atnaujinti proceso bendrosios kompetencijos ir administraciniuose teismuose²⁶. Taigi, Konstitucijoje įtvirtinus naują subjektą, galintį kreiptis į Konstitucinį Teismą, pastarasis nevirto „ketvirtąja instancija“, užtikrinančia „superkasacijos“ galimybę. Kartu pažymėta buvo ir tai, kad pagal asmenų prašymus Konstitucinis Teismas nesprendžia dėl Seimo narių, valstybės pareigūnų, teisėjų ir valstybės tarnautojų veiksmų atitikties Konstitucijai, nevertina valstybės ir savivaldybės institucijų ar įstaigų, teismų savivaldos institucijų veiksmų ar neveikimo²⁷, taip pat neturi įgaliojimų tirti faktinės padėties atitikties Konstitucijai²⁸. Tokie prašymai yra nežinybingi Konstituciniam Teismui, tad pagal Konstitucinio Teismo įstatymą jis juos atsisako priimti nagrinėti. Konstitucinis Teismas taip pat nenagrinėtų prašymų ištirti žemesnės galios teisės aktų, nei nurodytieji, atitikties Kons-

25 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 9 d. sprendimas Nr. KT27-A-S16/2019; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 16 d. sprendimas Nr. KT31-A-S20/2019.

26 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 12 d. sprendimas Nr. KT45-A-S32/2019.

27 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 9 d. sprendimas Nr. KT28-A-S17/2019.

28 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 20 d. sprendimas Nr. KT50-A-S37/2019.

titucijai (pavyzdžiui, ministrų įsakymų, savivaldybės tarybos nutarimų ir pan.). Tačiau asmeniui kreipusis į Konstitucinį Teismą dėl jo kompetencijai priskirtų teisės aktų (įstatymų, kitų Seimo aktų, Vyriausybės nutarimų, Prezidento dekretų) atitikties Konstitucijai, Konstitucinis Teismas privalės tokį prašymą nagrinėti nepriklausomai nuo to, ar ginčijami teisės aktai galioja konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu, ar nebegalioja (buvo panaikinti ar pakeisti).²⁹ Taigi kaip ir tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipiasi teismai, taip ir kreipusis individualiems asmenims, Konstitucijos 69 straipsnio 4 dalies nuostata, kad Konstitucinis Teismas gali nuspręsti nutraukti pradėtą teiseną (bylą), jei ginčijamas teisės aktas nebegalioja (buvo panaikintas ar pakeistas), netaikoma individualių asmenų prašymams, paduotiems pagal Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalį.

Pagal Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalį asmuo į Konstitucinį Teismą gali kreiptis su prašymu ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja *ne bet koks* įstatymas ar kitas Konstitucijos 105 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytas teisės aktas (jo dalis), *o tik toks*, kurio pagrindu buvo priimtas sprendimas, galimai pažeidžiantis šio asmens konstitucines teises ar laisves. Taigi pagal Konstituciją asmuo neturi teisės (*locus standi*) kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja toks įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), kuris nebuvo taikytas priimant sprendimą, galimai pažeidžiantį šio asmens konstitucines teises ar laisves, ar nėra niekaip kitaip susijęs su sprendimu, kuriuo galimai pažeistos asmens teisės ir laisvės (t. y. asmens teises galimai pažeidžiantis sprendimas galėjo būti priimtas kaip tik dėl to, kad atitinkamas teisės aktas netaikytinas asmeniui). Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalies nuostata reiškia ir tai, kad asmuo negali kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti Konstitucijos 105 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų teisės aktų atitiktį Konstitucijai, kai iš viso nėra priimta sprendimo, kuriuo būtų pažeistos šio asmens konstitucinės teisės ar laisvės. Kitaip tariant, Lietuvoje nėra įtvirtinto absoliučios konstitucinės kontrolės modelio, garantuojančio *actio popularis* galimybę. Individualus asmuo, norintis ginčyti įstatymo ar kito teisės akto teisėtumą, kai to asmens atžvilgiu nėra priimta sprendimo ginčijamo įstatymo pagrindu, neturi teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą.³⁰

Neturinčiu teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą asmuo bus ir tuomet, kai jis kreipsis ne dėl savo, o dėl kito asmens (net jei ir dėl artimo giminaičio) konstitucinių teisių ar laisvių pažeidimo. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal Konstituciją į Konstitucinį Teismą turi teisę kreiptis tik tas asmuo, kurio paties konstitucinės teisės ar laisvės galėjo būti pažeistos ginčijamo teisės akto pagrindu priimtu sprendimu.³¹

1.3.1.3. Reikalavimas išnaudoti visas kitas teisinės gynybos priemones

Prieš kreipdamasis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar jo nurodytas įstatymas ar kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, asmuo turi būti išnaudojęs visas kitas teisinės gynybos priemones. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad įstatymais gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka³², taip pat kad konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą, teismų instancinė sistema suponuoja tai, kad įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad bendrosios kompetencijos ar specializuoto pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskųsti

29 Konstitucinio Teismo įgaliojimai tirti negaliojančių teisės aktų atitiktį Konstitucijai po Konstitucijos pataisų, įtvirtinusių individualaus konstitucinio skundo institutą, įsigaliojimo iš naujo aiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarime. TAR, 2019-11-25, Nr. 18747.

30 Tokia Konstitucinio Teismo pozicija atskleista minėtame Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 9 d. sprendime, *supra note 27*.

31 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 16 d. sprendimu Nr. KT33-A-S22/2019 atsakyta priimti nagrinėti pareiškėjos prašymą, kuriuo ji bandė ginti pažeistas brolio teises.

32 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai: 2002 m. liepos 2 d. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 69-2832; 2006 m. sausio 16 d. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254; 2012 m. gruodžio 10 d. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 145-7457.

bent vienos aukštesnės instancijos teismui³³. Tai reiškia, kad asmuo, prieš kreipdamasis į Konstitucinį Teismą, turi būti pasinaudojęs privaloma ikiteismine ginčų sprendimo tvarka, jei tokia tvarka yra nustatyta; kreipęsis į jo ginčą nagrinėti kompetentingą teismą dėl jo konstitucinių teisių ar laisvių pažeidimo; apskundęs pirmosios instancijos teismo sprendimą aukštesnės instancijos teismui apeliacine tvarka; jeigu ginčas nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teismuose, apskundęs apeliacinės instancijos teismo sprendimą aukštesnės instancijos teismui kasacine tvarka.

Išnaudojus visas įstatymuose numatytas teisinės gynybos priemones, asmens, ketinančio kreiptis į Konstitucinį Teismą, atžvilgiu turi būti priimtas galutinis ir neskundžiamas teismo sprendimas. Paminėtina ir tai, kad sąlygą išnaudoti visas teisinės gynybos priemones atitiks tik tas asmuo, kurio byla teismuose bus išnagrinėta iš esmės ir kaip tik tuo klausimu, kurį sprendžiant taikytas skundžiamas teisės aktas, priimtas galutinis ir neskundžiamas teismo sprendimas. Konstitucinis Teismas yra grąžinęs keletą prašymų vien dėl to, kad į Konstitucinį Teismą kreiptasi dar nesibaigus teisminiam procesui bendrosios kompetencijos ar administraciniuose teismuose.³⁴

1.3.1.4. Terminas, per kurį individualus asmuo gali kreiptis į Konstitucinį Teismą

Kaip minėta, Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalyje taip pat įtvirtinta, kad asmenų teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą įgyvendinimo tvarka turi būti nustatyta Konstitucinio Teismo įstatyme. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje ne kartą akcentavo šią Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalies nuostatą, o minėtame Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutarime pabrėžė, kad teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą įgyvendinama Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytais sąlygomis, *inter alia* per šiame įstatyme nustatytą terminą. Taigi Konstitucinis Teismas ne tik priminė, kad kitos, nei numatytos pačioje Konstitucijoje, konstitucinės teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą sąlygos gali būti nustatytos Konstitucinio Teismo įstatyme, bet ir nurodė, kad pagal Konstituciją viena sąlyga asmens kreipimuisi į Konstitucinį Teismą yra būtina ir ji turi būti įtvirtinta Konstitucinio Teismo įstatyme – tai kreipimosi į Konstitucinį Teismą *terminas*. Tai reiškia, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti asmens konstitucinės teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą įgyvendinimo tvarką ir sąlygas, tačiau jis negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmenys į Konstitucinį Teismą galėtų kreiptis neterminuotai (t. y. neribotą laiką po visų teisinių gynybos priemonių išnaudojimo ir galutinio teismo sprendimo įsigaliojimo).

Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 65 straipsnio, kuriuo reglamentuojama prašymo ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai padavimo tvarka, 2 dalies 3 punktą asmuo turi teisę paduoti Konstituciniam Teismui prašymą ištirti įstatymo ar kito teisės akto atitiktį Konstitucijai, be kita ko, tik tada, jei nuo galutinio ir neskundžiamo teismo sprendimo jo byloje įsiteisėjimo dienos nepraėjo daugiau kaip 4 mėnesiai. Praleidęs šį terminą dėl svarbių priežasčių, asmuo turi teisę prašyti jį atnaujinti. Taigi Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintas kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminas yra susietas su galutinio ir neskundžiamo teismo sprendimo įsiteisėjimo diena. Kaip pažymėjo Konstitucinis Teismas viename iš sprendimų dėl individualių asmenų prašymų priimtimumo, Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalyje nurodytas asmuo yra vienintelis teisė kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti teisės aktų atitiktį Konstitucijai turintis subjektas, kuriam nustatytas kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminas.³⁵ Tokios papildomos sąlygos kreipimuisi į Konstitucinį Teismą nustatymas individualiems asmenims nėra savitikslis. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad termino kreipimuisi į Konstitucinį Teismą nustatymu siekiama nepaneigti įsiteisėjusių teismo sprendimų nustatytų ir patvirtintų teisinių santykių stabilumo, taip pat suteikti laiko asmeniui apsispręsti, ar kreiptis į Kons-

33 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai: 2006 m. sausio 16 d. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 7-254; 2007 m. spalio 24 d. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 111-4549; 2008 m. sausio 24 d. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 11-388.

34 Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. gruodžio 11 d. sprendimas Nr. KT65-A-S51/2019.

35 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. sausio 16 d. sprendimas Nr. KT6-A-S6/2020.

titucinį Teismą ir, nusprendus kreiptis į Konstitucinį Teismą, parengti ir Konstituciniam Teismui pateikti Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytus reikalavimus atitinkantį prašymą.³⁶

Toks individualaus asmens kaip subjekto, galinčio kreiptis į Konstitucinį Teismą, išskirtinumas iš kitų subjektų (kurių kreipimuisi į Konstitucinį Teismą nėra taikomas joks laiko apribojimas), be abejo, lemia tam tikrus individualių asmenų prašymų pateikimo Konstituciniam Teismui ypatumus. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šią kreipimosi į Konstitucinį Teismą sąlygą, pirmiausia pažymėjo, kad konstitucinę teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl įstatymų ir kitų teisės aktų atitikties Konstitucijai įgijo tik tie asmenys, kurių atžvilgiu priimtas galutinis ir neskundžiamas teismo sprendimas byloje dėl šių asmenų konstitucinių teisių ar laisvių pažeidimo įsiteisėjo ne anksčiau nei 2019 m. gegužės 1 d. Tokią savo poziciją Konstitucinis Teismas grindė įstatymų negaliojimo atgal principu (*lex retro non agit*), kuris yra svarbus ir būtinas veiksnys užtikrinant teisės, įstatymų, teisinės tvarkos stabilumą ir tvirtumą, teisinių santykių subjektų teises, pasitikėjimą valstybėje priimtais teisės aktais; tai svarbi teisinio tikrumo prielaida, esminis teisės viešpatavimo, teisinės valstybės elementas. Tai reiškia, kad asmenys, kurių konstitucinės teisės ar laisvės buvo pažeistos tuo metu, kai individualaus konstitucinio skundo instituto Lietuvoje dar nebuvo, negali kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl tokių pažeidimų – jiems tokia teisė nesuteikta. Todėl visi asmenų, dėl kurių priimtas galutinis ir neskundžiamas teismo sprendimas įsiteisėjo anksčiau nei 2019 m. gegužės 1 d., prašymai Konstituciniam Teismui laikomi nežinybingais³⁷, o jų argumentacija prašant atnaujinti praleistą kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminą dėl to, kad anksčiau jie neturėjo tokios galimybės, Konstitucinio Teismo praktikoje įvertinta kaip nepagrįsta. Sprendžiant tokių prašymų priimtino nagrinėti Konstituciniame Teisme klausimą, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje buvo suformuluotas naujas, iki tol neegzistavęs prašymų pripažinimo nežinybingais Konstituciniam Teismui pagrindas, suponuojantis tokio prašymo atsisakymą nagrinėti Konstituciniame Teisme.

Kaip minėta, Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytas 4 mėnesių terminas yra skaičiuojamas nuo galutinio ir neskundžiamo teismo sprendimo, kuriuo asmens byla išnagrinėta iš esmės arba kuriuo išspręstas asmens klausimas, dėl kurio jis kreipiasi į Konstitucinį Teismą, įsiteisėjimo dienos. Tai reiškia, kad teismui priėmus galutinį ir neskundžiamą sprendimą dėl bylos esmės ir po to asmeniui kreipusis į teismą kitais tos pačios bylos klausimais (pavyzdžiui, skundžiant teisėjų, prokurorų, valstybės tarnautojų veiksmus) ir dėl jų priėmus galutinį ir neskundžiamą sprendimą, jis nebus vertinamas kaip tas sprendimas, kuris nulėmė asmens teisių pažeidimą (nebent į Konstitucinį Teismą kreipiamasi kaip tik dėl procesines teises garantuojančių teisės aktų konstitucingumo) ir nuo kurio įsiteisėjimo dienos skaičiuojamas įstatyme nurodytas 4 mėnesių terminas. Galima būtų kelti klausimą, kaip šis terminas būtų skaičiuojamas tuomet, kai asmuo neturi realių galimybių išnaudoti kitų teisinės gynybos priemonių, pavyzdžiui, dėl to, kad jos neveiksmingos, arba dėl to, kad teismai ar kitos institucijos sąmoningai delsia priimti sprendimą ir dėl to yra pažeidžiamos asmens teisės ir laisvės. Tokių atvejų Konstitucinio Teismo praktikoje kol kas nėra pasitaikę, tad tam, kad būtų atsakyta į šį klausimą, reikėtų palaukti oficialaus Konstitucinio Teismo išaiškinimo. Manytina, kad pirmiausia Konstitucinis Teismas turėtų išaiškinti Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalies nuostatą dėl visų gynybos priemonių išnaudojimo realumo ir tuomet nuspręsti, kaip skaičiuojamas kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminas, *inter alia* tuomet, kai galutinis teismo sprendimas dėl kokių nors priežasčių iš viso nėra priimamas.

Galiausiai, kalbant apie individualių asmenų kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminą, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, kaip matyti iš Konstitucinio Teismo formuojamos praktikos, prašymo Konstituciniam Teismui padavimas nestabdo individualaus konstitucinio skundo padavimo termino skaičiavimo. Tai reiškia, kad jei asmuo į Konstitucinį Teismą kreipėsi laiku, t. y. nepraėjus 4

36 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. sausio 16 d. sprendimas Nr. KT6-A-S6/2020.

37 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 10 d. sprendimai Nr. KT29-A-S18/2019 ir Nr. KT30-A-S19/2019; 2019 m. spalio 16 d. sprendimas Nr. KT32-A-S21/2019 ir kt.

mėnesiams nuo galutinio teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, per tą laiką, kol atliekamas asmens prašymo išankstinis tyrimas Konstituciniame Teisme ir sprendžiama dėl jo priimtumo, terminas eina toliau. Tai aktualu tuo atveju, kai Konstitucinis Teismas priima sprendimą grąžinti prašymą pareiškėjui, o tai reiškia, kad paprastai pareiškėjas galėtų į Konstitucinį Teismą kreiptis dar kartą. Tačiau tai daryti jis gali tik tuomet, kai yra išpildomos visos Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytos sąlygos, *inter alia* skundas paduodamas nustatytu laiku. Kadangi individualaus asmens skundo, pateikto Konstituciniam Teismui, tyrimas paprastai gali užtrukti apie mėnesį ir daugiau³⁸, tikimybė, kad Konstituciniam Teismui grąžinus prašymą pareiškėjui, jis į Konstitucinį Teismą tuo pačiu klausimu galės kreiptis pakartotinai, yra maža – jei į Konstitucinį Teismą kreiptasi antroje nustatyto termino pusėje, Konstituciniam Teismui prašymą grąžinus pareiškėjui, skundo padavimo terminas, tikėtina, bus pasibaigęs. Tokią išvadą daryti leidžia Konstitucinio Teismo išaiškinimas, kad prašymo grąžinimas asmeniui nesuteikia teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą bendrąja tvarka, jeigu šis asmuo nebegali įgyvendinti šios savo teisės pateikdamas naują prašymą Konstituciniam Teismui Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytais sąlygomis, *inter alia* per šiame įstatyme nustatytą terminą.³⁹ Diskutuotina, ar toks Konstitucinio Teismo pateiktas Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatų išaiškinimas neriboja asmenų teisės pakartotinai kreiptis į Konstitucinį Teismą, kai dalis termino praeina ne dėl jų valios priklausančių aplinkybių (tuo laiku, kai Konstituciniame Teisme atliekamas asmens prašymo išankstinis tyrimas). Be to, toks išaiškinimas sukuria prielaidas atsirasti situacijoms, kai asmenų, besikreipiančių į Konstitucinį Teismą, teisės užtikrinamos nevienodai: tie asmenys, kurie kreipėsi į Konstitucinį Teismą tik pradėjus skaičiuoti skundo padavimo terminą, galimybę pakartotinai kreiptis į Konstitucinį Teismą jiems grąžinus prašymą dar turės, o tie, kurie kreipėsi laiku, tačiau terminas suėjo Konstituciniam Teismui tiriant prašymą, tokios teisės nebeturės. Be abejo, tokie asmenys, remdamiesi Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatomis, galėtų prašyti atnaujinti praleistą terminą ir tik tuomet, jei Konstitucinis Teismas nuspręstų jų prašymą tenkinti, bandyti iš naujo ginti savo konstitucines teises ir laisves Konstituciniame Teisme.

1.3.2. Konstitucinės teisenos pokyčiai, susiję su individualaus konstitucinio skundo įteisinimu

Seime įvykus antram balsavimui dėl Konstitucijos pataisų, imti rengti ir priimti su minėtomis Konstitucijos nuostatomis susiję Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimai, įsigalioję tuo pačiu metu kaip ir Konstitucijos pakeitimai, – 2019 m. rugsėjo 1 d. Konstitucinio Teismo įstatymas buvo pakeistas ir papildytas ne tik nustatant, kaip minėta, kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminą, bet ir nuostatomis, reglamentuojančiomis asmenų kreipimosi į Konstitucinį Teismą tvarką, tokių prašymų išankstinio tyrimo tvarką, teismų sprendimų vykdymo sustabdymą, dalyvaujančių byloje asmenų išlaidų apmokėjimą, grąžinimo ir atsisakymo nagrinėti pagrindus, baudų už piktnaudžiavimą teise kreiptis į Konstitucinį Teismą skyrimą, ir kt.

Nustačius reikalavimus individualaus konstitucinio skundo surašymui, Konstitucinio Teismo įstatyme buvo įtvirtintas ir iki tol konstituciniame procese neegzistavęs trūkumų šalinimo institutas. Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyta, kad teisėjas, atliekantis asmens prašymo išankstinį tyrimą ir nustatęs, kad prašymas turi trūkumų, kurie gali būti pašalinti, Konstitucinio Teismo pirmininkui siūlo nustatyti protingą trūkumų šalinimo terminą, kuris turėtų būti ne trumpesnis nei 7 ir ne ilgesnis nei 30 dienų. Toks Konstitucinio Teismo sprendimas galėtų būti priimamas, kai asmens pra-

38 Pagal Konstitucinio Teismo reglamento 81 punktą Konstitucinio Teismo įstatymo 67¹ straipsnyje nurodytų prašymų išankstiniam tyrimui atlikti nustatomas terminas, paprastai ne ilgesnis kaip 20 darbo dienų, per kurį prašymą atliekantis teisėjas surašo pažymą su pasiūlymu, kurį svarsto ir galutinį sprendimą priima Konstitucinis Teismas arba Konstitucinio Teismo pirmininkas.

39 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. sausio 16 d. sprendimas, *supra* note 35.

šymas atitinka visas iki tol aptartas sąlygas (t. y. kreiptasi dėl Konstitucinio Teismo kompetencijai priskirto teisės akto, kurio pagrindu priimtas sprendimas galėjo pažeisti asmens teises ir laisves, atitikties Konstitucijai, prieš tai išnaudojus visas kitas teisinės gynybos priemones ir nepraleidus nustatyto termino), tačiau prašyme nepakanka teisinių argumentų pareiškėjo pozicijai dėl ginčijamo teisės akto prieštaravimo Konstitucijai pagrįsti, prašymas suformuluotas neaiškiai, nėra nurodytos tikslios Konstitucijos nuostatos, kurių atžvilgiu ginčijamas konkretus teisinis reguliavimas, prie prašymo nėra pridėti reikiami priedai, ir pan. Asmeniui per nurodytą terminą pašalinus nustatytus prašymo ir (arba) jo priedų trūkumus, išankstinis tyrimas dėl tokio prašymo priimtinoumo tęsiamas toliau.

Konstitucinio Teismo įstatyme buvo atitinkamai pakoreguoti ir prašymų grąžinimo pareiškėjui (70 straipsnis) ir atsisakymo nagrinėti prašymą Konstituciniame Teisme (69 straipsnis) pagrindai. Konstitucinis Teismas atsisakys priimti nagrinėti pareiškėjo prašymą, be kita ko, jei jis bus paduotas praleidus minėtą 4 mėnesių nuo galutinio ir neskundžiamo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos terminą ir nebus svarbių priežasčių jam atnaujinti. Prašymą grąžinti pareiškėjui numatyta, be kita ko, jei jis laiku nepašalino nustatytų trūkumų arba jei neišnaudojo visų teisinės gynybos priemonių. Beje, šį atvejį Konstitucinis Teismas taip pat aptarė formuojamoje individualių asmenų prašymų priimtinoumo praktikoje. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad šiuo pagrindu prašymas grąžinamas pareiškėjui gali būti tik tuo atveju, kai pareiškėjas neišnaudojo visų teisinės gynybos priemonių, tačiau dar gali jas išnaudoti. O tais atvejais, kai akivaizdu, jog neišnaudojęs visų teisinės gynybos priemonių, pareiškėjas jų išnaudoti jau nebeturi galimybės (pavyzdžiui, suėję naikinamieji skundo padavimo terminai), prašymo grąžinimas jam būtų savitiksliis ir beprasmiš.⁴⁰ Vadovaudamasis šia logika, Konstitucinis Teismas nusprendė, kad asmuo, neišnaudojęs visų įstatymuose nustatytų savo konstitucinių teisių ar laisvių gynybos priemonių ir nebegalėdamas jų išnaudoti, pagal Konstituciją neturi teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti įstatymų ir kitų teisės aktų atitiktį Konstitucijai. Vadinasi, tokiu atveju Konstitucinis Teismas atsisakys priimti pareiškėjo prašymą nagrinėti Konstituciniame Teisme.

Konstitucinio Teismo įstatymo 67² straipsnyje numatyta galimybė prašyti sustabdyti priimto teismo sprendimo vykdymą. Tai Konstitucinis Teismas gali padaryti išimtiniais atvejais, kai dėl teismo sprendimo vykdymo būtų neatitaisomai pažeistos pareiškėjo konstitucinės teisės ar laisvės arba, kai tai būtina dėl viešojo intereso. Aiškindamas šią Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatą, Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad tokia galimybė yra bendros taisyklės išimtis, kad prašymo ištirti įstatymo ar teisės akto atitiktį Konstitucijai priėmimas nagrinėti Konstituciniame Teisme nesustabdo teismo sprendimo vykdymo. Jei teismo sprendimų vykdymas būtų stabdomas kiekvieną kartą, kai to prašo pareiškėjas, būtų ne tik paneigtas teismo sprendimo vykdymo sustabdymo išimtinumas, bet ir sudarytos prielaidos nevykdyti įsiteisėjusių teismų sprendimų, kas, pasak Konstitucinio Teismo, pakenktų teisingumo vykdymui ir teisinių santykių stabilumui bei susilpnintų teisės subjektų pasitikėjimą valstybės valdžia, įstatymais. Todėl, pavyzdžiui, ta aplinkybė, kad įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu pareiškėjui yra paskirta laisvės atėmimo bausmė, kurią pareiškėjas gali spėti atlikti, kol Konstitucinis Teismas priims sprendimą, nebuvo vertinama kaip tinkama priežastis stabdyti teismo nuosprendžio vykdymą.⁴¹

Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatomis įteisinus galimybę asmenims kreiptis į Konstitucinį Teismą, Konstitucinio Teismo įstatyme numatytos trys naujos Konstitucinio Teismo procesinių sprendimų rūšys: sprendimas dėl bendrosios kompetencijos ar administracinio teismo sprendimo vykdymo sustabdymo (67² straipsnis), sprendimas dėl dalyvaujančių byloje asmenų išlaidų atlyginimo (kai šis klausimas nebuvo išspręstas priimtame nutarime) (39 straipsnis), sprendimas dėl praleisto termino atnaujinimo (jei šiuo klausimu išsiskiria teisėjo, atliekančio išankstinį tyrimą, ir Konstitucinio Teismo pirmininko nuomonės) (65 straipsnio 4 dalis). Konstitucinės justicijos proceso pokyčių galima laikyti ir tai, kad konstitucinės justicijos bylų nagrinėjimas

40 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 17 d. sprendimas Nr. KT34-A-S23/2019.

41 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. spalio 24 d. sprendimas Nr. KT38-A-S27/2019.

rašytinio proceso tvarka tampa bendra taisykle, ir tik Konstitucinis Teismas gali nuspręsti, kad yra būtina bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka. Byloje dalyvaujančios šalys ir toliau gali prašyti nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, tačiau toks prašymas niekaip nesaisto Konstitucinio Teismo.

1.3.3. Individualaus konstitucinio skundo reikšmė ir poveikis teisės sistemai

Individualaus konstitucinio skundo instituto įteisinimą Lietuvoje galima vertinti kaip naują konstitucinės justicijos raidos etapą; šis pokytis neabejotinai turės poveikį tiek visai teisės sistemai, tiek pavienių asmenų, kurie kreipėsi į Konstitucinį Teismą, teisių ir laisvių užtikrinimui.

Apibendrinant atliktą analizę, galima konstatuoti, kad Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje buvo įtvirtintas riboto individualaus konstitucinio skundo modelis. Susipažinus su kitų valstybių, kuriose įtvirtinta absoliuti individualių asmenų kreipimosi į konstitucinės kontrolės instituciją teisė ir platus konstitucinio skundo dalykas, manytina, kad Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinktas sprendimas yra optimalus. Priešingu atveju kiltų klausimas, ar toks individualaus konstitucinio skundo modelis, kuris įtvirtintų absoliučią asmenų teisę kreiptis į teismą, nevaržomą jokiais sąlygomis, taip pat, kuris nustatytų platesnį konstitucinio skundo dalyką, neiškreiptų pačios asmens teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą esmės dėl to, kad toji teisė, nesant jokių kreipimosi sąlygų arba joms esant itin liberalioms, galėtų tapti neveiksminga dėl pernelyg didelio kreipimųsi skaičiaus, o konstitucinis skundas būtų vien fikcija, bet ne reali asmens teisių gynimo priemonė.

Konstitucinis Teismas nesprenžia teisės akto konstitucingumo klausimų savo iniciatyva ir konstitucinės justicijos bylas nagrinėja tik gavęs atitinkamo subjekto prašymą. Tad išplėtus subjektų, turinčių teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą, ratą, Konstituciniam Teismui atsiveria daugiau galimybių tikrinti įstatymų ir kitų jo kompetencijai priskirtų teisės aktų konstitucingumą, ir, nustatius, kad teisės aktai neatitinka Konstitucijos, visiems laikams šalinti tokius teisės aktus iš Lietuvos teisės sistemos, taip ją tobulinant ir prižiūrint. Tokiu būdu teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą suteikimas individualiems asmenims ir galimybė šiems asmenims inicijuoti konstitucinės justicijos bylas prisideda prie Konstitucinio Teismo misijos užtikrinti Konstitucijos viršenybę, saugoti viešąjį interesą ir visą konstitucinę santvarką, stiprina patį konstitucinės kontrolės mechanizmą. Atsižvelgiant į tai, taip pat galima preziumuoti, kad šios naujos asmens teisių ir laisvių gynbos priemonės įtvirtinimas Konstitucijoje ir įstatymuose turės poveikį ne tik konstitucinei justicijai, bet ir kitoms teisės šakoms – civilinei, baudžiamajai, administracinei.

Konstitucinės justicijos bylų pagal individualių asmenų prašymus ištirti teisės aktų atitikties Konstitucijai nagrinėjimas Konstituciniame Teisme sudarys prielaidas oficialiąją konstitucinę doktriną plėtoti naujais konstitucinių asmens teisių ir laisvių apsaugos aspektais, atskleisti naujus tokių teisių turinio elementus, o pačią konstitucinės kontrolės instituciją padarys labiau prieinamą žmonėms.

Konstitucinio Teismo nutarimai turi *erga omnes* poveikį, tad nutarime, priimtame byloje pagal individualaus asmens skundą, suformuluota Konstitucinio Teismo pozicija sudarys prielaidas ginti ne tik šio asmens, bet ir visų kitų, atsidūrusių panašioje situacijoje, teises ir interesus, be kita ko, net ir tų, kurie negalėjo kreiptis į Konstitucinį Teismą savo byloje dėl to, kad anksčiau tokio instituto Lietuvos teisinėje sistemoje nebuvo.

Individualiems asmenims šis naujas instrumentas yra papildoma veiksminga, o kartais – ir vienintelė žmogaus teisių apsaugos priemonė (pavyzdžiui, kai dėl galiojančio teisės akto viešojo administravimo institucijos negali priimti kitokio sprendimo, nes privalo taikyti teisės aktą, o teismai tokį sprendimą, vadovaudamiesi tuo aktu ir nesuabejoję dėl jo konstitucingumo, tik patvirtina). Galimybė reikalauti, kad asmens atžvilgiu tiesiogiai būtų taikomos Konstitucijos nuostatos turėtų būti vertinama kaip brandžios teisinės valstybės požymis. Šis konstitucinis žmogaus teisių ir laisvių gynimo instrumentas taip pat leis individualiems asmenims prisidėti prie valstybės val-

dymo procesų, verifikuojant priimtų teisės aktų konstitucingumą ir taip kontroliuojant teisėkūros subjektų veiklą. Be to, įteisinus galimybę individualiems asmenims kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl jo teisės galimai pažeidusio įstatymo ar kito teisės akto atitikties Konstitucijai ir savo teises veiksmingai apgynus Konstituciniame Teisme, nebeliktų poreikio savo teisių gynimo siekti tarp-tautinėse teisminėse institucijose.

Kartu pažymėtina ir tai, kad iš pirmo žvilgsnio atrodeš itin aiškus individualų konstitucinį skundą reglamentuojantis teisinis reguliavimas iš tiesų iki šiol kelia nemažai klausimų. Kas laikyti-na visų teisinės gynybos priemonių išnaudojimu? Kaip bus taikoma ši sąlyga, kai paaiškės, kad realių ir veiksmingų teisinės gynybos priemonių teisės aktuose numatyta iš viso nėra? Ar kreipimasis į teismą tiesiogiai vadovaujantis Konstitucija, kai tokios priemonės nėra numatyta įstatymuose, yra ta teisinės gynybos priemonė, kurią pagal Konstituciją reikia išnaudoti? Kaip skaičiuojamas kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminas tokiu atveju? Atsižvelgiant į tai, kad Konstituciniam Teismui paduoto prašymo išankstinis tyrimas užtrunka, o prašymas pareiškėjui gali būti grąžintas, neužkertant galimybės vėl kreiptis į Konstitucinį Teismą, ar tas laikas, kai buvo atliekamas išankstinis prašymo tyrimas, įskaičiuojamas į terminą, ar padavus prašymą Konstituciniam Teismui, termino skaičiavimas stabdomas? Į kai kuriuos iš šių klausimų Konstitucinis Teismas jau atsakė, sprenddamas dėl pirmųjų gautų prašymų priimtumo, į kai kuriuos iš jų dar turės atsakyti ateityje, aiškindamas Konstitucijos 106 ir 107 straipsnių bei Konstitucinio Teismo įstatymo nuostatas. Iš Konstitucinio Teismo pastarųjų mėnesių veiklos matyti, kad individualūs asmenys gan aktyviai naudojami šia savo teise, tad, manytina, atsakymų į šiuos klausimus ilgai laukti nereikės.

Išvados

1. Konstitucijoje įtvirtinus individualaus konstitucinio skundo institutą ir galimybę ginčyti Konstitucinio Teismo kompetencijai priskirtus teisės aktus suteikus individualiems asmenims, buvo išplėstas subjektų, galinčių kreiptis į Konstitucinį Teismą ratas. Tačiau tai toli gražu nereikia, kad į Konstitucinį Teismą gali kreiptis bet koks asmuo, kad jis gali ginčyti bet koki teisės aktą ar kad jis tai daryti gali bet kada: individualiam konstituciniam skundai keliami nemažai Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintų reikalavimų, kurių nesilaikius asmens prašymas nebus priimtas nagrinėti Konstituciniame Teisme.
2. Kaip matyti iš pirmųjų Konstitucinio Teismo sprendimų, priimtų dėl gautų individualių asmenų skundų, laikytis Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintų reikalavimų nėra taip paprasta: absoliučią daugumą individualių konstitucinių skundų atsisakyta priimti, keletas skundų grąžinta pareiškėjams ir tik vienas jų priimtas nagrinėti Konstituciniame Teisme. Pagrindinės atsisakymo priimti nagrinėti Konstituciniame Teisme priežastys tokios: kreiptasi dėl teisės aktų, nepriskirtų Konstitucinio Teismo kompetencijai, konstitucingumo (ypač dažnai kreipiamasi prašant panaikinti kitų teismų sprendimus, peržiūrėti išnagrinėtas bylas), kreiptasi praleidus Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintą 4 mėnesių terminą, kai galutinis ir neskundžiamas sprendimas priimtas iki 2019 m. gegužės 1 d., kreiptasi dėl teisės aktų, kurie nebuvo asmens teisės galimai pažeidžiančio sprendimo priėmimo pagrindu, konstitucingumo.
3. Individualaus konstitucinio skundo instituto įteisinimas neabejotinai turės poveikį tiek visai teisės sistemai, tiek atskirų asmenų, kurie kreipsis į Konstitucinį Teismą, teisių ir laisvių užtikrinimui. Gaudamas daugiau ir įvairių prašymų, Konstitucinis Teismas turės daugiau galimybių spręsti dėl teisės aktų konstitucingumo ir Konstitucijos neatitinkančius teisės aktus šalinti iš teisės sistemos, oficialioji konstitucinė doktrina galės būti vystoma įvairesnėmis kryptimis ir pildoma naujais konstitucinių asmens teisių ir laisvių apsaugos elementais. Atitinkamai valstybės valdžios institucijos, žinodamos, kad jų priimami teisės aktai gali atsidurti ant Konstitucinio Teismo stalo bet kurio asmens iniciatyva, bus priverstos atidžiau įvertinti priimamų teisės aktų kokybę asmens teisių ir laisvių užtikrinimo požiūriu.